

Koleranpelkoa 1800-luvun Turussa

Julkaistu: 14.4.2015 | Kirjoittanut: Sofia Paasikivi

Vuonna 1831 Turkuun saapui pelätty ja odotettu tauti, kolera. Epidemiat muokkasivat kaupunkikuvaa esimerkiksi kolerahautausmaiden muodossa. Tekeillä olevassa pro gradu - tutkielmassani tarkastelen 1800-luvun koleraepidemioita Turussa.

Katastrofi seuraa toista

Vuoden 1831 epidemiaan kuolleen piirilääkäri Mathias Åkerbergin hautaristi Turun Itäharjun kolerahautausmaalla. Kuva: Kari Hintsala.

Koleran etenemistä oli seurattu maailmalla jo pitkään. Yksi laaja pandemia oli levinnyt Intian niemimaalta vuonna 1817, mutta tuolloin kylmä talvi oli pysäyttänyt sen Venäjän rajoille. Toinen pandemia levisi kuitenkin idän kautta myös Suomeen. Syyskuussa 1831 ensimmäiset turkulaiset sairastuivat. *Turun Wiikko-Sanomat* viittasi uutisoinnissaan 24.9.1831 neljä vuotta aikaisempaan Turun paloon kuvaillessaan, miten kolera saapuminen kaupunkiin toi mieleen myös aiemman katastrofin aiheuttaman surun.

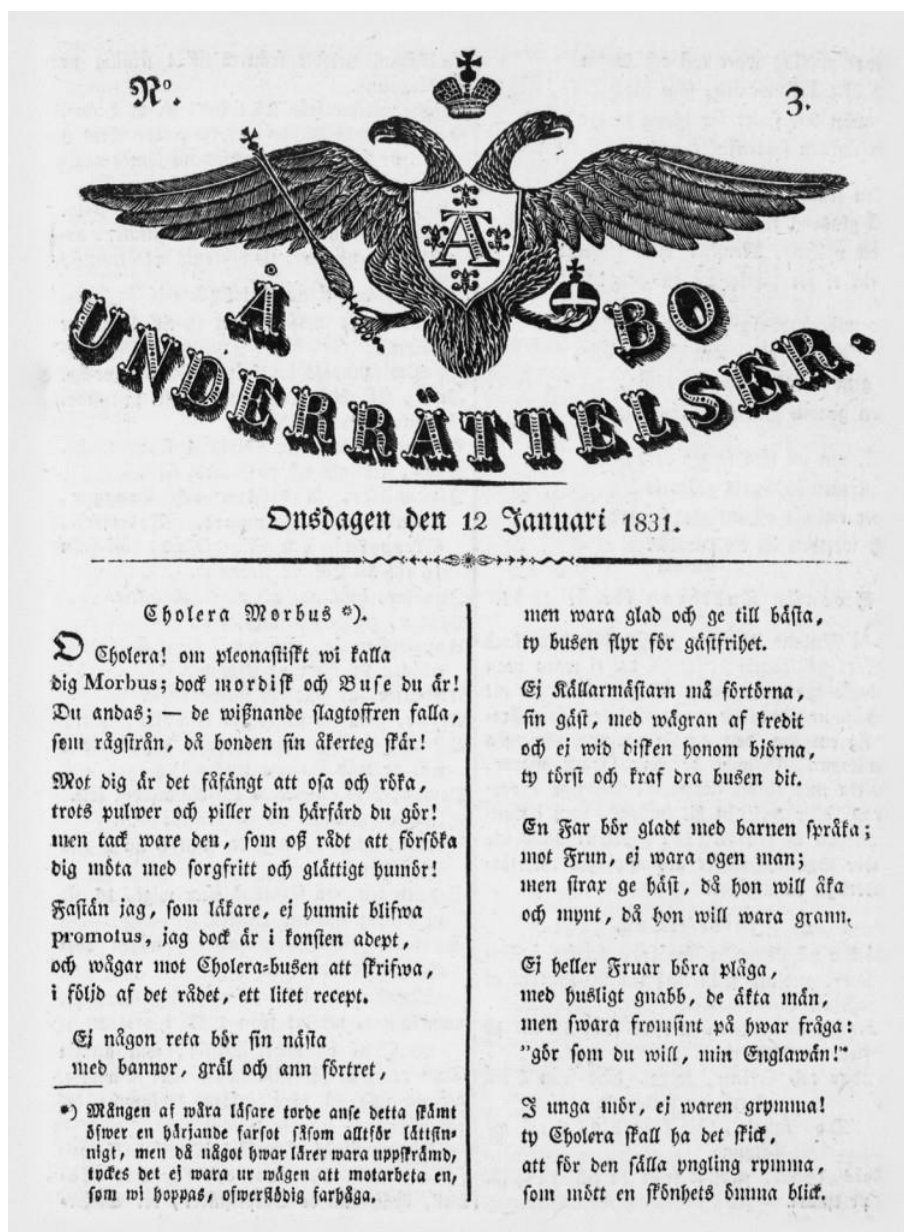
Nopea tappaja

Kolera tiedettiin nopeaksi tappajaksi. Sairastunut saattoi kuolla jo yhdessä päivässä rajujen suolisto-oireiden aiheuttamaan nestehukkaan. Suomessa erityisesti Itä-Euroopan tilannetta seurattiin tiiviisti, mutta sairastumisista uutisoitiin Keski-Eurooppaa ja Konstantinopolia myöten. Lehdistö julkaisi uutisia ulkomailla sairastuneista, ja erityisesti Pietarissa toiminut kirjeenvaihtaja kertoi aktiivisesti epidemian leviämisestä emämaassa. Eestistä, Liivinmaalta ja Kuurinmaalta saapuvat laivat asetettiin karanteeniin ja ympäri rannikkoa perustettiin lukuisia karanteeni paikkoja, esimerkiksi Korppooseen. Kansalaisia käskettiin omaa terveyttään ja henkeänsä varjellakseen pysyttelemään kaukana niistä, jotka tulivat laivoilla idästä eivätkä olleet suorittaneet karanteenia suomalaisessa satamassa.

Taistelu tautia vastaan

Lehdistö julkaisi ohjeita siitä, miten taudilta tuli suojautua. Siisteyteen oli kiinnitettävä erityistä huomiota, happamia ruokia ja liiallista mässäilyä sekä alkoholin käyttöä tuli välttää. Lämpimästi pukeutuminen oli tärkeää, avojaloin ei tullut kulkea ja parasta oli kietoa villainen kangas päiväksi vatsan ympärille.

Jos tauti kuitenkin pääsi iskemään, tuli huoneistossa suorittaa suitsutus. Apuvälineitä siihen olivat esimerkiksi katajan havut, mutta suitsutuksessa suositeltiin käytettäväksi myös kovempia aineita, kuten kloorikalkkia ja rikkihappoa. Niistä nousevien höyryjen katsottiin puhdistavan tautia levittävää pahaan ilmaa. Suitsutuksen kanssa tuli olla erityisen huolellinen siinä tapauksessa, että potilas oli kuollut. Mikäli potilas selvisi taudista, ei suitsutusta tarvinnut tehdä yhtä usein.

N°. 3.

ÅBO
UNDERRÄTTELSENER.

Dnsdagen den 12 Januari 1831.

Cholera Morbus *).

D Cholera! om pleonastiskt wi kalla dig Morbus; dock mordiskt och Buse du är! Du andas; — de wisnande slagtoffren falla, som rågsirån, då bonden sin åkerteg skär!

Mot dig är det fåfångt att osa och råka, trots pulver och piller din härfärd du gör! men tack ware den, som oss rådt att försöka dig mitta med sorgfritt och glättigt humör!

Fästän jag, som läkare, ej humit blifwa promotus, jag dock är i konsten adept, och wägar mot Cholera-busen att skrifwa, i följd af det rådet, ett litet recept.

Ej någon reda bär sin nål med bannor, gråt och ann förtret,

*) Mången af våra läsare torde anse detta skämt öfwer en härjande farsot skom alltför lättsinigt, men då något hwar läser wara uppskränd, tydes det ej wara ur mågen att motarbete en, som wi hoppas, öfweråddig farhåga.

men wara glad och ge till bästa, ty busen flyr för gästfrihet.

Ej Källarmästarn må förtörna, sin gäst, med wägran af kredit och ej wid disken honom bitera, ty törst och kraf dra busen dit.

En Far bär gladt med barnen språka; mot Fruen, ej wara ogen man; men strax ge häst, då hon will åka och mynt, då hon will wara gramm.

Ej heller Fruar böra plåga, med husligt gnabb, de äkta män, men swara fromsint på hwar fråga: "gör som du will, min Englawän!"

I unga män, ej waren grymma! ty Cholera skall ha det stift, att för den sälla yngling rymma, som mät en sfdnhetis dumma bliä.

Åbo Underrättelser -sanomalehdessä julkaistu runo. Runon julkaisun aikaan kolera ei ollut vielä saapunut Turkuun, mutta siihen osattiin jo varautua. Kansalliskirjaston digitoidut aineistot, Åbo Underrättelser 12.1.1831,

Koleran jäljet

Åbo Underrättelser ja Åbo Tidningar julkaisivat taudin etenemistä kuvaavia taulukoita ja tietoa sairastuneista, menehtyneistä sekä parantuneista. Vuoden 1832 tammikuulle jatkuessa epidemiassa sairastui yli 570 ja kuoli yli 230 ihmistä. 1800-luvun edetessä kaupungissa oli useita epidemioita, joiden aikana kuoli yli tuhat ihmistä. Vainajia varten perustettiin kaksi epidemiahautausmaata, toinen Itäharjulle ja toinen Linnanfälttinä tunnetulle alueelle, lähelle Kakolanmäen rinteä. Katujen alle jääneellä Kakolanmäen hautausmaalla on tehty arkeologisia tutkimuksia, kun taas Itäharjun hautausmaa muutamine hautaristeineen ja kivipaasineen on yhä osa näkyvää kaupunkimaisemaa.

Sörteckning uppå de Inwånare i Åbo Stad, som blifwit angripne af epidemiska Sjukdomen, Cholera.

	Insjuknade		Tillfrisknade.		Döde.		Ännu Sjuka.	
	Män: fön.	Qvinn: fön.	Män: fön.	Qvinn: fön.	Män: fön.	Qvinn: fön.	Män: fön.	Qvinn: fön.
Från sjukdomens början till den 27 December, kl. 8 f. m. " " " "	165	186	43	65	112	107	10	14
Från sistn. tid till d. 28 Dec. kl. 8 f. m.	4	3	—	—	1	2	13	15
Från sistn. tid till d. 29 Dec. kl. 8 f. m.	3	1	—	—	2	1	14	15
Från sistn. tid till d. 30 Dec. kl. 8 f. m.	—	1	3	1	—	—	11	15
Summa	172	191	46	66	115	110	11	15

Vuoden 1831 viimeinen kuolleisuustaulukko. Syyskuusta joulukuun loppuun mennessä Turussa ehti kuolla 225 henkilöä. Kansalliskirjaston digitoidut aineistot, Åbo Tidningar 31.12.1831.

Kirjoittaja on kulttuurihistorian opiskelija, joka tekee gradua Turun 1800-luvun koleraepidemiaista.

Linkkejä:

Itäharjun kolerahautausmaasta on kirjoitettu esimerkiksi [Kaponieeri-blogissa](#).

Kakolanmäen vuoden 2012 arkeologisista tutkimuksista uutisoitiin myös [Turun Sanomissa](#).